

איך ברח אלוהים מהכנסיה

מתוך: סנאט המטורפים

יאנוש קורצ'אק, כתבים כרך ב', עמ' 75-79

תרגום: אורי אורלב

היום זמנים רעים, בני. עצב ופשע ומעין המתנה למשהו, דאגה וחוסר אונים ורפיון.

"כך זה לא יכול להמשיך – אמרו האנשים. – צריך למצא מחדש את אלהים האמתי, לבנות היכל מפאר, להביאו בטקס חגיגי ולקבוע לו משכן קבוע". עלינו לדעת – אין מה לעשות, אלה הזמנים – צריך לקבל את רוח התקופה.

ובכן כנסה ועידת הכנה, נבחרה ועדה, נשלחה הודעה לעיתונות, הכרזה תחרות אדריכלים לבנין המקדש ונקבעו שלושה פרסים, מנחה ועדת שופטים ונערכו ישיבות – ראשונה, שלישית ועשירית, כמובן שנבחרו יושב-ראש, סגן יושב-ראש, גזבר. האספות מחיבות: סמוקינגים, מדים, אצטלות כהנים, אותות הצטיינות, צירים, סנטורים, שרים, שר המשטרה, נסיכים, נציגי חברות, פרופסורים, סוחרים, תעשיינים, אמן, אפר, בעלי מקצועות חפשיים. "אספסוף – אמר הברון. – אף מה לא עושים למען בני האדם?" היו חפוכים: פסחו על מישהו, מאלה הזמינו יותר ומאחרים פחות, זה לא נאה לו עם זה, זה לא רוצה ליד ההוא.

Concordia Parvae Res Crescunt (=דברים קטנים גדלים בהרמוניה). השלימו לבסוף. העקר להתחיל. מביאים לבנים, מלט, סיד, חול ושיש. כך וכך מטרים רבועים בשטח, כך וכך קומות לגבה. הערכת תקציב – שר האוצר מעקם את האף. תרומות: בנקים, בעלי קרקעות, פה ושם תרם גם מישהו מבין האצילים והתקבלו כמובן פרוטות של אלמנות. נאומים, סרטים צבעוניים – במקום זרי פרחים, הטל מס על משחקי קלפים, מס על יריה. תערוכת תכניות, ופוחים והתנגדויות. צירים ופסלים. הספקים נכנסים לתמונה. הכל מתערבל, רועם ורועש. ילדי בתי-ספר באים בקבוצות מארגנות לראות את הפלא.

ועכשו הצו: יש למצא מיד ולספק את אלהים. הממנה על חלקת כספים מקרנות מיוחדות קבע פרס גדול. מחפשים, מחטטים, חוקרים ושואלים. עורבא פרח. לא צלום, לא תאור, שום סימנים מיוחדים, אין טביעת אצבעות, אין השתייכות פוליטית. ראית, שמעת? איפה! הכל רק רמזים ושמועות.

אבל הוא קים – עבדה. נכון, זקן עטור שיבה. חיל ראה אותו לילה אחד; השמועה אומרת שהופיע בחגיגה בכנסיה; השמועה אומרת גם, שראו אותו בבית מחסה ללינת לילה; פזר פרורי לחם לדרורים; טפו, דבר עם זונה; השמועה אומרת, שהבחין בו התלן כאשר היה עסוק בתליה – בודאי נדמה היה לו, היה שתי או מה.

ומצא את אלהים לא שוטר, לא בלש, לא איש רוח, ואפלו לא קורא מחשבות (מפני שגם אותו שאלו) – מצאה אותו מרצינייה, במחבואה, בקן של עפרוני. גלתה את סודה שלא במתכנן, ועכשו היא בוכה. "טפשה, יהיה לו פאן טוב; האנשים מספרים שהארמון עשוי שיש והפס – זהב טהור. שטיחים פמוטים, קטרת, מוסיקה" – "ואולי הוא רוצה להשאר ולא רוצה לבוא?" אומרת ובוכה. לך דבר עם טפשה.

אין שום ספקות. עפרוני – צפור יראת שמים ושרה להפליא. אבל זה – שמו שמים! ממריא גבוה לשחקים. טוב, כל אחד יכול, אבל זה – אינו מתעניף. נסה להשתמש בתרופים שונים – אחרי מטר של שאלות צולבות הודה לבסוף. בכלל לא התחבא – חשב שאין בו צרה, ולא קרא עתונים. אדרבה, ברצון, אם בני האדם מתגעגעים אליו והשלטונות עומדים על כך.

הוקמו שלושה שערי נצחון, הונפו דגלים, הכל קשט בענפי אשוח, העמידו לרשותו מכונית שרד, קרון מיסד, התיצבו לפניו שרי הדתות, הסקלאות והעבודה הסוציאלית. צבא גדול של אנשי רוח, ושוב דגלים, פרחים, משמר כבוד. הנה הוא נוסע; מאמרי מערכת. אינני זוכר כמה מטחי תותחים. המונים בתחנת הרפכת ולארה מסלול המסע ברחובות. הצבה משטרה בפניסות, אמבולנסים חנו לכל מקרה בסמטאות. הוא נוסע בכרכרה פתוחה רתומה לארבעה סוסים לבנים כדי שיראו כלם. בשורה הראשונה עומדים ילדים ונתיקי המלחמות. מיצגים שם כלם: אגדת יצירי הבירה, הבורסקאים, הקצבים. המון בני אדם: המסע עובר ברחובות מפארים ובפרברי העני. צלמי סרטים נצבים על הגגות. בפנה עומדת דחוקה אמונה הישישה. ההמון דוחף ומטלטל אותה עד שהיא עומדת בקשי על רגליה, מביטה בעינים דומעות, למרות שמסתירים לה והיא לא תראה דבר. "זכית" – היא לוחשת בשפתים רועדות. לצדה הצדק העור. והתקוה עם שלושה ילדים טפשים. את הצעיר שביניהם הרימה למעלה ואמרה לו: "תביט!" והמטמטם מוצץ סכריה בתאווה ובזדק כל פעם כמה עוד נשאר.

שורת כלי הרקב עוברת ובעקבותיהם המון בני אדם. מעוררים הערצה וגם זורים פלפל בעיני הסוציאליסטים, הם יוסיפו לרבעה את התהלוכות שלהם, כאן חמשה קילומטרים דחוסים של קבשים.

"איזו דמות אצילית" – אומר מנהל תאטרון. "כבר זקן" – אומר רופא. "הוא נפלא" מתפעלת מאמינה. – "אבל כל כך עצוב".

באמת חיה רק פעם אחת, כאשר חלפו על פני שורות מארגנות של תנועת הצופים ועצר את המרכבה במקום שעמדו בו אמונה, צדק ותקוה, בפנה ליד הקיר, התרומם, כאלו יש בדעתו לקום על רגליו, אך עשה בידו תנועת יאוש, וחזר וישב בכבדות על הכרים. האנשים לא הבינו מה הוא רוצה. הסוסים משכו קדימה וכבר המשיכו בדרךם עד הסוף ללא כל הפרעות.

הסדר היה מופתי. מספר קטן של מאסרי כיסים שביצעו בצנעה. כמה התעלפויות בגלל הדחק. קדם לכן נערכו התיעצויות רבות מי ישמיע את נאום קבלת הפנים. המלמד ביותר, בעל ההופעה המרשימה ביותר, בעל המעמד או בעל הקול הנשמע למרחוק. נבחר דוקטור לפילוסופיה. הקיף את עצמו ספרים. בהתאם לאמנות הנאום יפתח בהבעת השתוממות ופליאה, ירבה פאתוס, אחר כך ישמיע את הקטע הרועם, יגנה את המנהגים שפשו בעם. יסיים בלחש נכנע. שלוש פעמים נאם את נאומו לפני הראי.

יושב הישיש הקדוש – שומע או לא שומע.

לרגלי הכס רובצים בלשים מחפשים לקבצנים. נתן בהם מבט רגוע. הבין החכם שאין בררה אחרת כאשר מתגודד מסביב המון כה גדול. לעס משהו, עיניו מחיכות.

"אותך, אלהים... לך... אתך... או, אתה... אמר לנו אם אנחנו מבינים.

"איזה טפש" – נשמע קול אלהים. קול רגוע, עליז.

התשררה דממה. הקיף את כלם במבטו. כאלו נעלם להרף עין. מלא בישותו את ההיכל. קם על רגליו. הרים את ידו. בזהק מסגור. קול רועם. נרעדה התקרה, נכפפו העמודים. הקירות נטו לפל. הכל קפאו בחרדה. האדריכל הסביר אחר כך שחשב לפי מעמס רגיל של בתי תפלה. איך יכול היה לדעת? אך הכל התיישר בדרך נס.

"אהבו איש את רעהו, ילדי!" – ולא הוסיף.

הכל נאנחו בהרונה. ליד הפניסה, בקצה מרחק, עמדו זוג צעירים, סטודנטים, וסגן בחיל הרגלים.

"אתה רואה?"

ונשמע קול נשיקה. הזקן הנאצל עצם את עינו הימנית ואים עליהם באצבעו בהבעה קנדות. וכל זה נמשך כהרף עין.

מקור בכיר במשרד החוץ הביע את דעתו שהדברים היו דו-משמעיים: הוא אינו מתמצא היטב במערכת הקימת.

הכל נגמר. ההמון עזב את המקום. האורות כבו. מכונית משא אספה את הפרחים. אלהים ירד מכס מלכותו, סקר את המקום פעם ופעמים, נאנח. הקיש על השיש וידע מיד כמה הרויח הקבלן. הוא צועד נכחו, אף מכבידה עליו הפרנה המלכותית. זרק מעליו את הפרנה ומהר לשער צדדי. השער נפתח מאליו.

יצא. נמלט, ברח – כבר איננו. לא במכונית שרד, אלא פשוט ברגל. שערוריה. כל כך הרבה כסף, ואיזה הוצאות, וכמה עבודה – ואיך זלזל בכל – אין ספק: אלה מוזרויות של עת זקנה. אבל אולי זה לא מוצא חן בעיניך, יאשיק?

יאנק: דוקא כן, אבל אולי אבא צריך אותו. נו, ומה היה הסוף?

זקן: ברח, נמלט על נפשו. ושוב חזר לכפר הפך את עצמו לגרגיר ביער ונרדם. אחר כך אכל משהו אצל אחד המתישבים. אחד שקליע רובה עבר סנטימטר אחד מהלב וקבל אות גבורה. כבדו שם את אלהים בלבן והוא הלך לו. נסע בכרכרה של יהודי, שוחח עם הרקב. כבדת דרך עבר בצורה של עקבר שדה. שוחח עם הרוקח בעירה. ראו אותו בתוך קהל כורים בשעת שרפה במכרה. בכה בבית המטבחים העירוני. נחבא בתוך שיח יקנתון. כמעט תפסו אותו פעמים רבות, כמעט-כמעט, ותמיד ממש ברגע האחרון נענע באצבעו, מהמם משהו תחת אפו – ואיננו. לך ותדדף אחרי הרוח.

כל עוד חממה השמש, נדד בכפרים, ולחרף בא אל עיר הבירה, אף לא אל ההיכל. הוא לא אוהב לשבת במקום סגור.

אלהים מסתכל והנה ליד הגדר משחקים ילדים. אלהים נעצר לידם ואז כמעט הניח בלש אחד את ידו על הישיש. אבל ברגע האחרון הרגיש בו אלהים. רצה לברח, אבל ראה שלא יספיק, זנק למעלה והתפזר בצורת גשם חרוזים. עד שהצטלצל.

הבלש כרע על הארץ, מנסה לאסוף. איפה! אפלו חרוזים רגילים מחליקים מבין האצבעות ואלה, חרוזי אלהים, מחליקים ועוד איך! והחרוזים התפזרו בין הילדים, חרוז אחד לכל ילד ולכל ילדה. והילדים פרצו בצחוק.

"איזה סדור. עכשו אנחנו נחזיק אותו בלבנו, אם הוא לא רוצה אתכם. אבל חרוז אחד לכל ילד, שלא יכבד".